

Een impressie van de themabijeenkomst

PRIVACY, 't geheim onthult....

Vrijdag 16 maart was de raadzaal van de gemeente Tiel goed gevuld. Zo'n 94 belangstellenden vanuit bijna alle partnerorganisaties van Veiligheidshuis Rivierenland vormden het gehoor. Daaronder ook vertegenwoordigers van het Ministerie van Veiligheid en Justitie, bestuurders van gemeenten uit Rivierenland en deelnemers aan het recent gestarte Jongerenloket Rivierenland. In deze extra nieuwsbrief wordt teruggeblikt op deze bijeenkomst, antwoorden gegeven op de vragen vanuit de zaal. Ook zijn de quotes verwerkt die de toehoorders/deelnemers van de bijeenkomst in de evaluatie hebben aangereikt. 25 deelnemers hebben hieraan meegewerkt.

De helft van de toehoorders heeft 'Privacy' wel eens gebruikt als argument om geen informatie te delen.

De aanleiding van de themabijeenkomst was het onderzoek van Ruben Spreeuwers en Gerard den Hertog. Hun afstudeeronderzoek van de faculteit Rechtsgeleerdheid van de Radboud Universiteit Nijmegen richtte zich op *Veiligheidshuizen: problemen met gegevensuitwisseling in de praktijk*. Ruben en Gerard toonden, samen met mw. Mr. Jolanda van Boven, een kleurig palet rond de spraakverwarring die PRIVACY heet. In het zichtbaar maken van dit palet en haar mogelijkheden werden zijn onderzoek ondersteund door drs. Peter Gunst van Linea Nexis (de nieuwe lijn).

Doolhof

De kaderwet 'Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp)' is op allen toepasbaar. Het woud ontstaat, door verbijzondering van regelingen voor organisaties in de Strafrechtketen, de Gezondheidszorg, de Welzijnsector en nog een 'restcategorie' (zoals bijvoorbeeld woningcorporaties). En dan zijn het niet alleen de regelingen die voor de branche gelden, maar ook de interne codes van organisaties zelf en de beroepsmatige geheimhouding. Dit bos aan regels wordt dikwijls als een doolhof ervaren.

'Privacy' vormt voor 95% van de toehoorders een belangrijk bestanddeel van hun werk. 70% ziet uit naar nieuwe ontwikkelingen

Als rode draad door het onderzoek loopt de impact van het 'toestemmingsvereiste'. Dat wil zeggen, dat de betrokkene vooraf toestemming verleent tot het delen van informatie met anderen.

In de praktijk levert dit de nodige spanning op. Niet alleen vanuit de beleving dat het ontbreken van die toestemming strijdig is/kan zijn met de regelgeving. Ook spanning tot de eigen beroepscode en de mogelijk persoonlijk functionele band met de betrokkene. Of spanning als gevolg van het ontbreken van interne aanwijzingen. Veel gemeenten kennen bijvoorbeeld geen privacyprotocol. Het lijkt er dan ook op dat medewerkers zich minder gesteund voelen als hen gevraagd wordt informatie te delen. Sommige deelnemers in het overleg voelen zich overvraagd en anderen missen bij de vrager gebrek aan inzicht en begrip als zij zich gedwongen voelen om geen informatie te verstrekken.

Nauwgezet inventariseerden Gerard (R) en Ruben (L) alle privacy regelingen waarmee deelnemers aan een overleg binnen het veiligheidshuis in aanraking komen. Tevens gingen zij in gesprek met meerdere van deze overlegdeelnemers en hun leidinggevenden. Belangrijke vraag daarbij was in welke mate 'Privacy' de uitwisseling van gegevens (on)mogelijk maakt.

68 % van de toehoorders heeft 'Privacy' informatie van anderen nodig om het eigen werk betekenis te kunnen geven en bij 30% van de toehoorders is dit soms aan de orde.

menigeen moet er dan sprake zijn van levensbedreigende situaties. Kortom: een mechanisme dat niet snel gebruikt wordt. Onbedoeld ontstaan impasses en wordt er geen informatie uitgewisseld uit vrees van schending van privacy.

Hoe kan met die impasse worden omgegaan?

Zowel de onderzoekers als mw. Van Boven belichtten in de bijeenkomst de privacy benadering vanuit 'de menselijke waardigheid'. Dit vanuit de aansluiting met het Europees Recht en de ook door Nederland op dat punt afgesloten verdragen.

Niet het organisatiedoel, maar **gerede zorg rond het ontwikkelbelang van de betrokkene (welzijn, gezondheid, vrijheid en erkenning van identiteit)** biedt de ingang. *Gezondheid is een toestand van volledig lichamelijk, geestelijk en maatschappelijk welzijn en niet slechts de afwezigheid van ziekte of andere lichamelijke gebreken.*

Wanneer op basis hiervan in het overleg wordt afgezien van 'toestemming' is het van belang dat de keuze hiertoe wordt onderbouwd en vastgelegd. Deze telkens te onderbouwen benadering dient zowel het belang van de betrokkene als dat van de diverse organisaties. Immers wordt tijdverlies en onnodige afstemming voorkomen. De stelling was dan ook: rust de professional toe zodat hij/zij in staat is om steeds per casus een afweging te maken. Hoe concreet is de vraag (doelstelling); is de informatie waar ik over beschik daarin van belang (proportionaliteit); kan het doel op andere wijze bereikt worden (subsidiariteit); is de betrokken mens met de uitkomst gebaat (effectiviteit)? Dit 'knippen' (doel - proportionaliteit - subsidiariteit - effectiviteit) wordt door de inleiders samengevat in 'het Zwitsers Zakmes'.

40% van de toehoorders geeft aan, een zogenaamd 'warm contact' te onderhouden met degene over wie in het casusoverleg gesproken wordt. 90% van de toehoorders vindt, dat in het casusoverleg het thema 'Privacy' aandacht verdient. 70% stelt een vervolg uitleg met ook medewerkers uit de eigen organisatie op prijs.

12% van de toehoorders ervaart geen spanning als hen gevraagd wordt privacygevoelige informatie te delen. 75% van de toehoorders doet het als het doel van de verstrekking duidelijk is en de gevraagde gegevens noodzakelijk. Bij 30% komt het voor dat informatie zonder toestemming gedeeld wordt en 45% meldt dit de betrokkene achteraf.

Meesterwerk.....

Op 20 maart verdedigden Ruben en Gerard hun onderzoek bij professor dr.mr. Henny Sackers van de Radboud Universiteit. Het vervlechten van 'staand Nederlands Recht' met Europees Verdragrecht en het duiden van de ontwikkelrichting als gevolg daarvan, zag hij als boeiend en bindend. Met een dikke 7 als eindcijfer, maakte Sackers het oordeel van de commissie kenbaar: vanaf 20 maart 2012 siert het visitekaartje de tekst mr. R. Spreeuwens en mr. G. den Hertog.

Aanbevelingen

- Formuleer de vraag om informatie duidelijk en concreet gericht op een doel;
- stel een overzicht samen met geldende regelingen per kamer;
- stroomlijn binnen de veiligheids-huizen de methodiek van overleg;
- verbindt het Zorgoverleg met het Justitie overleg;
- arrangeer een juridische entiteit voor de Veiligheidshuizen;
- maak melding in het casus-dossier, op welke wijze en wanneer de betrokkene is geïnformeerd;
- verschuif van 'conflict van plichten' naar de insteek 'menselijke waardigheid'.

Privacy in de door-ontwikkeling Veiligheidshuizen

Het (ver)delen van informatie is hét fundament in de formule van een veiligheidshuis. Heel plezierig is dan ook, dat het Ministerie van Veiligheid en Justitie de waarde van het onderzoek heeft onderkend.

De onderzoeksresultaten worden dan ook 'meegenomen' in het programma Doorontwikkeling Veiligheidshuizen van het ministerie.

Los hiervan ontwikkelt mw. mr Jolanda van Boven in samenwerking met Linea Nexis en de Stichting Critical Mass te Utrecht een module, om professionals vertrouwd te maken met gegevens uitwisseling in de context van 'menselijke waardigheid'. Meer informatie hierover via info@vanbovenadvies.nl of telefoon: (026) 4453257.

Het onderzoeksrapport

Het onderzoeksrapport '*Veiligheidshuizen: problemen met gegevensuitwisseling in de praktijk*', van Gerard en Ruben, kan digitaal worden toegezonden. Stuur daarvoor een mail naar g.j.van.eldik@om.nl of bel het Veiligheidshuis Rivierenland.

Vragen en Antwoorden

Toehoorders van de thema bijeenkomst hebben een aantal vragen op schrift gesteld. Hieronder een bloemlezing van deze vragen met daarbij een beknopt antwoord van de panelleden Van Boven – Spreeuwers – Den Hertog:

- 1. Is het nuttig om van de betrokkene vooraf een schriftelijke toestemming tot informatie verstrekking te vragen?**
Nee! Twee aspecten zijn in deze vraag belangrijk: '*toestemming*' en '*schriftelijk*'. Eerst de toestemming. De doelgroep die in een veiligheidshuis wordt besproken heeft steun en begeleiding nodig in een zo veel vroeg mogelijke fase waarin sprake is van 'zorg'. Om een plan op maat te kunnen maken, moeten professionals weten wat de aard, inhoud en omvang van de problematiek is en hiervoor moeten gegevens worden gedeeld. Het vragen om toestemming aan betrokkene is niet de aangewezen weg. Daarom vervangen we het 'vragen om toestemming' door het 'informer'en' dat gegevens worden gedeeld. Maakt betrokkene daartegen bezwaar, dan weegt de professional deze bezwaren en indien deze te licht worden bevonden, worden de bezwaren terzijde geschoven, maar niet dan nadat de toets met het 'juridisch Zwitsers zakmes' is uitgevoerd. Het van te voren vragen om *schriftelijke* toestemming is in strijd met de Wbp! Immers, je vraagt aan betrokkene om een 'carte blanche' te tekenen voor het geval er gegevens zouden worden gewisseld. Beide partijen weten op het moment van tekenen niet of er gegevens worden gedeeld, noch met wie en ook niet welke gegevens zullen worden gedeeld. Dus deze handelwijze niet meer continueren!
- 2. Hoe te handelen met een mondelinge toestemming en is dat voldoende?** Zoals hiervoor bij vraag 1 is verwoord, is het vragen van toestemming geen vruchtbare methode om gegevens uit te wisselen. Juist de personen die zorg hard nodig hebben, weigeren vaak om toestemming te geven om gegevens uit te wisselen. (Let wel het gaat hier om het delen van gegevens tussen professionals die al bij de persoon zijn betrokken). Het vragen om toestemming betekent dat een keuze wordt geboden (men kan ja of nee kiezen). Kiest de cliënt 'nee', dan worden er geen gegevens uitgewisseld, tenzij het zo erg is dat sprake is van een noodsituatie waardoor er een 'conflict van plichten' gaat ontstaan. Als er geen gegevens worden uitgewisseld, betekent dit dat er geen plan op maat worden opgesteld. Dit kan weer leiden tot de situatie dat wel tien professionals betrokken zijn bij één gezin en dit van elkaar niet weten.
- 3. Bestaat er onderscheid tussen medische en niet-medische informatie als het over privacy gaat?** Dat hangt af met wie gegevens worden gedeeld en met welk doel. Gedetailleerde medische gegevens delen tussen hulpverleners in de gezondheidszorg kan heel noodzakelijk zijn, maar medische gedetailleerde gegevens delen met de woningbouwvereniging is buiten proportie. Wel kan het noodzakelijk zijn dat de woningbouwvereniging weet dat er een zorgtraject is ingezet, opdat men nog coulance betracht met betrekking tot een huisuitzetting in geval van overlast of een huurachterstand. Lever telkens maatwerk en bepaal met het juridisch Zwitsers zakmes welke gegevens met welk doel aan welke professionals worden verstrekt.
- 4. Mag je vanuit het Zorgoverleg een vermoeden van strafbaar handelen door een jongere checken bij een Justitiepartner van een ander overleg?** Uitgangspunt is ja: maar wat is het doel: 'need to know' of 'nice to know'? Houd de doelstelling van 'één gezin, één plan' telkens goed in het vizier! Deze doelstelling dwingt en legitimeert tot het delen van gegevens. Zie ook art 4 en 5 van het Besluit bij de wet publieke gezondheid.
- 5. Mag je zonder toestemming van de ouders een kind bespreken in een Zorgoverleg, bijvoorbeeld omdat je ziet dat de Verwijsindex jouw signaal versterkt.** Ja, maar denk aan het 'transparantie-beginsel' uit de Wbp. Dat betekent dat het uitgangspunt is dat ouders op de hoogte worden gesteld dat hun kind wordt besproken. Maken zij daartegen bezwaar, dan worden de bezwaren gewogen en indien te licht bevonden, worden de bezwaren terzijde geschoven (denk aan juridisch Zwitsers zakmes) in het belang van het kind. In uitzonderingsgevallen, kan met een beroep op art 43 Wbp het kind worden besproken in het overleg, zonder dat de ouders daarover van te voren zijn geïnformeerd.
- 6. Observatiegegevens van een leerkracht in het kader van (vermoeden van) kindermishandeling leiden niet tot een actie. Wie is verantwoordelijk voor deze gegevens en geldt er een 'bewaarplicht' in het belang van het kind?** Iedere professional is verantwoordelijk voor het bijhouden en bewaren van zijn eigen dossier. Indien er geen actie wordt ondernomen, dient de professional het 'hoger op te zoeken' (opschalen via de lijnen van de gemeente, inschakelen van het AMK of de Raad).

7. Kan ik als leerkracht/leerplichtambtenaar voor de rechter gesleept worden, als ik het nodig vind om informatie over een leerling te delen met bijvoorbeeld huisarts, pedagogisch gezinsbegeleider en zo nodig anderen? Altijd bestaat de mogelijkheid dat een ouder een klacht indient. Let wel, dit kan ook de situatie betreffen wanneer niet is gehandeld. Niets doen is ook een keuze waar je ook verantwoordelijk voor bent! Het is van groot belang dat het dossier op orde is en dat daarin zichtbaar is wat de af- en overwegingen waren om te handelen, maar ook om niet te handelen. Het gaat bij de rechter niet om de wijsheid achteraf, maar om het moment waarop de beslissing is genomen. De rechter toetst of de professional 'in redelijkheid tot zijn standpuntbepaling kon komen' om te handelen of om dit na te laten.
8. Hoe kan ik er zeker van zijn, dat mijn informatie niet wordt 'doorgeleid' naar anderen waar ik geen weet van heb? Als we samenwerken in een VH of een CJG of een ZAT of op welke andere wijze dan ook, dan is een basisvoorwaarde dat er een diep vertrouwen is tussen professionals en een ijzeren discipline dat je niet zo maar gegevens van elkaar doorgeeft, maar dat je dat met elkaar eerst kortsluit.
9. Moet iedere overlegdeelnemer in zijn eigen dossier een toestemmingsvereiste verantwoorden? Nee, toestemming vragen doen we niet (wel informeren). De doorontwikkeling zal toch gaan leiden naar een vorm van een gezamenlijk dossier. Zolang dat er niet is: vermeld in het dossier of cliënt al dan niet op de hoogte is gesteld dat er gegevens over hem worden uitgewisseld en vervolgens welke afspraken n.a.v. het overleg zijn gemaakt.
10. Via mail of JD-online wordt om verificatie van informatie gevraagd. Heb ik dan de ruimte om ruggespraak te houden met anderen in mijn organisatie, voordat ik de vraag beantwoord? Maar natuurlijk, zorgvuldigheid is ook een heel belangrijk uitgangspunt.
11. Hoe is het gesteld met privacy gevoelige informatie uitwisseling binnen de verschillende divisies / afdelingen binnen mijn eigen organisatie? Dit is niet anders dan gegevensuitwisseling tussen organisaties. Telkens gelden de vragen: wat is het doel? Nice to know or need to know? Met wie worden welke gedeeld en past dat binnen het kader van de doelstelling.
12. Hoe verhoudt de geheimhouding zich ten opzichte van de (verplichte) meldcode. Bijvoorbeeld bij kindermishandeling en mensenhandel. Bij een verplichte meldcode vervalt de geheimhoudingsplicht. Door specifieke uitzonderingen te maken wordt de 'generale' regeling opzij gezet door de 'specifieke' regeling.
13. Als een huisarts een zwangere minderjarige in zijn praktijk krijgt, geldt dan een meldingsplicht aan ouders, Bureau Jeugdzorg of andere zorginstelling? Uitgangspunt van de wetgever (Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst) is dat ouders moeten kunnen weten hoe het met hun kind gaat. Indien de minderjarige zwangere niet wil dat haar ouders op de hoogte worden gesteld van haar zwangerschap, dan kan de vertrouwensrelatie die een huisarts ook met een minderjarige patiënt heeft, met zich meebrengen dat de huisarts de ouders niet op de hoogte stelt. Wel dient hij te zorgen voor (inschakeling van) begeleiding van dit meisje. De vraag is hoe lang een zwangerschap voor ouders verborgen kan blijven, tenzij gekozen wordt abortus. Wat anders wordt het indien het meisje mogelijk slachtoffer is van seksueel misbruik; dit kan ertoe leiden dat ondanks de wens van het meisje - in haar belang - de ouders toch op de hoogte worden gesteld. Maar hier dient wel een afstemmingstraject met andere professionals aan vooraf te gaan.
14. Verkrijgt een burger desgevraagd een overzicht, wie zijn/haar gegevens in de Gemeentelijke Bevolking Administratie heeft opgevraagd of geraadpleegd? Op verzoek van de geregistreerde (een geregistreerde is een natuurlijk persoon van wie persoonlijke gegevens zijn opgenomen in de GBA) wordt, met inachtneming van artikel 103 van de Wet GBA, inzage verstrekt ten aanzien van afnemers of derden die van de geregistreerde gegevens hebben ontvangen. Géén gegevens worden verstrekt voor zover dit noodzakelijk is in het belang van de veiligheid van de staat of de voorkoming, opsporing en vervolging van strafbare feiten.
15. Hoe kun je privacy waarborgen, zonder dat telkens nieuwe documenten en protocollen moeten worden opgesteld? Deze vraag onderstreept de noodzaak van het bouwen van een eensluidend juridisch kader dat de sectoren overstijgt en soort paraplu. We noemen dat ook wel het 'intersectoraal juridisch kader'. Dit is een aspect dat aandacht behoeft en krijgt in het kader van de doorontwikkeling van veiligheidshuizen, CJG's en ZAT's.